

Martin Azpilkueta

"DOCTOR NABARRUS"

MAIXU

Aita Vitoria'gaz bat, irakasle izan zan Salamanka'ko Unibertsitatean.

1528 garrenean, ikastalditxo bat izan zan bertoko areto nagusian. Españaiko errege Karlos I egoan maiburu; eta ikastetxe nagusiko maixu ospetsuenak artu eben esku.

Euron artean egoan Azpilkueta eta auxa zan an erabillen arazoa: Nun datza eta mundiknorakoa da erregeren agintaritzatza?

Eta ona, Azpilkueta'k emondako eretxia: ez da Erreiñua erregerena, erriarena baiño; ez datza agintaritzatza erregeren eskuetan, erriaren eskuetan baiño; eta ezin dautso onek erriaren eskubideari ukorik egin.

Aren aurka altzau ziran Salamanka'ko maixuak; baiña ta baiña ibilli jakozan luzaro; naparrak baiña areen korapilloak askatu, ta berak irabazi eban auzia.

Amalau urtetan egon zan Salamanka'n irakasle; eta Portugal'eko Coimbra'ra joan zan urren, ango Unibertsitatearen irakasle, bertoko erregaren premiazko eskariari erantzunez.

ONULARI

Portugaleko maixurik andiena izan zan. An egon zan amazapi urtetan bertako errege ta gotzaien onulari, eta beartsuen laguntzaille, ta bere mixiolari loiba biren aita-ordeko.

Aita Juan Azpilkueta zan bata; aita Antxieta'gaz bat Brasil'eko mixiolari andia izana. Aita Xabier zan bestea, Lisboa'n itxasoratu ziran biok; Ameriketara bat eta Asiarra bestea, gure Azpilkuetak bizkorturik.

Portugal'etik itzuli, ta Salamankara biurtu zan, barriro. Eta Portugal'en antzeko eginkizunai lotu zan

emen be eta Españaiko errege, erregegai, gotzain eta giza ospetsuen onulari zintzo ta zuurra izan zan.

KARRANTZA

Orreek orrela, Toledo'ko gongotzain Karrantza'ren auzia sortu zan.

Bizkaitarra jatorriz, eta sortzez naparra, oso gizon argi, apal eta jainkozale zan Karrantza.

Idazle trebe izlari ospetsu, Trento'ko Batzar nagusian esku artu, ta mundu osoko maixuen artean nabarmendu zan.

Orreek, guzti orreek ziralata, laster egin eben Toledo'ko gongotzain, España ta Ameriketako gotzain guztien buru.

Zintzo, zuzen ta zorrotz jokatu eban Karrantzak'k bere zeregin guztietan.

Ezin ori ondo eroan, inguruetan sortu jakozan, ainbat arerioak, eta Inkisizioara salatu eben.

Gure Azpilkueta aukeratu eban Karrantza'k bere aldezlari lez.

Ondo baiño obeto aldeztu eban onek bere ereritar laguna, eta aren arrubakotasuna danen aurrean azaldu.

Alperrik! Ugari ta ospetsuak ziran arerioak, eta izaugarria zan euren eziñikusi ta amorroa; eta giltzazpean euki eben, milla apuko ta atxaki.

ERROMA'N

Erromara jo eban, orduan, Azpilkuetak.

Ez zan au errege ta inkisizioko gizonen atsegin izan; eta kosta jaken Karrantza ta Azpilkueta'ri Erromaraño eltzea.

Españaiko adiskide asko galdu ba'zitian Azpilkuetak, adixkide ugari ta andiangoak egin ebazan Erroman.

Iru Aita Santu ezagutu ebazan Erroman, an egin ebazan ogei urte luzetan; eta oso adiskide izan ebazan irurok.

Pio V'garrenak sarri deitzen eban beragaz bazkaltzera; eta bide batez Elizako arazoaz jardutera.

Gregorio XIII-garrena bere etxera etorri jakon, bein, arazo garrantzitsu bat aregaz aztertzeratza. Eta ordu bi egon zan beragaz. Ez ei zan, ordura arte, beste olangorik inoz be gertatu.

DEDUZKO GIZONA

Mundu guztiko gizon jakintsuenak batu oi ziran Erroman, bertoko eta Eliza osoko arazo ta auziaz jarduteko, eta oztopo larririk sortxen ba'oyaken olangoetan, gure Azpilkueta'rengana jotzen eben beti, eta aren eretixira etorten ziran danak.

Orreek orrela, kardinal egin izan nai eban Pio V'garrenak. Españaiko errege ta aren beste arerioak ori entzun, eta sekulako zaratea atera eben, esanaz:

«Orain kardinal, eta gero aita santu!... Ori ez, gero!... Naparra da ori... España-ko errege indarra lege daukola Nafarroa bere menpean, esan dau orrek!...»

Azpilkuetak aurrea artu eutsen baiña, esanaz: «Ez jat ori atsegin... Ez da ori nire eginkizuna... Otoitza ta ikastea dagokit niri. Eta orretan jarraituko dot beti». Eta ezetz esan eutson Aita Santuari.

Otoitz eta jakintza andiko gizona zan, bai. Ogeitazortzi liburu argitaratu ebazan, zein baiño zein ederragoak.

Santu-otsean il zan, 94 urtekoa. Eta aren illeta ospetsuaren ondoren, bertoratu ziran eliztar ugariak, aren soñeko santuak zatitan ebagi bai, ta erlikitzat jaso ta eroan ebezen.

URKIOLA'k